

**LĂMURIRI ASUPRA EDITĂRII
PUBLICISTICII LUI MIHAI
EMINESCU DIN 1880 – de
Dimitrie VATAMANIUC**

Fotografie de arhiva. Mihai Eminescu de Nestor Heck – 1884. Basarabia-Bucovina.Info

Eminescu ia conducerea cotidianului bucureștean la jumătatea lui februarie 1880 în contextul unor evenimente politice importante din țara noastră. Fondat în martie 1876, ca organ central de presă al Partidului conservator, „Timpul” se transformă, din aprilie 1876, când vin la guvern liberalii, în ziar al opoziției conservatoare. Eminescu intră în redacție în octombrie 1877, după ce mai înainte redactează în capitala Moldovei „Curierul de Iași” și colaborează la „Convorbiri literare” și alte publicații ale vremii. Poetul lucrează pînă în februarie 1880 ca simplu redactor, asemeni lui Slavici, Caragiale, Ronetti Roman. Conducerea ziarului era încredințată unui comitet care avea sarcina să supravegheze ca materialele ce se publicau să nu contravină orientării politice a Partidului conservator. Comitetul nu se bucura de autoritate, mai ales că nu-și onora, cum se cuvenea, nici obligațiile materiale față de redactori. Caragiale putea spune că ei erau stăpîni pe „baracă”. De aici însă nemulțumirea unor membri ai Partidului conservator și crearea opiniei favorabile pentru schimbări în redacția cotidianului bucureștean. Acestea ar fi întîrziat, desigur, dacă nu s-ar fi produs schimbări și în conducerea Partidului conservator.

Cucerirea independenței deschide o epocă nouă, cu implicații profunde, în istoria noastră națională. Partidele politice trec la elaborarea de noi programe, pe baza cărora să-și desfășoare activitatea. Conservatorii înființează, încă la începutul anului 1880, un Club politic, cu un comitet de conducere și se proclamă partid politic constituțional. Pînă la această dată conservatorii activau ca formațiune politică, în sînul căreia se puteau distinge cîteva grupări, mai importantă fiind cea junimistă. Aceasta îi avea în frunte pe T. Maiorescu, P.P. Carp, Th. Rosetti. Dar și între aceștia existau deosebiri de vederi în multe probleme de politică internă și externă.

Președinte al Clubului politic și – după statutele acestuia – și al Partidului conservator este desemnat Emanoil (Manolache)

Costache Epureanu (Iepureanu), membru al Adunării ad-hoc din 1851 și președinte al Adunării constituante din 1866. Emanoil Costache Epureanu întocmește și noul Program al Partidului conservator. Programul se deschide cu o apreciere asupra sacrificiilor făcute de înaintași pentru cucerirea independenței și insistă asupra răspunderii ce revenea oamenilor politici în noua situație a României. „Independența către care a tins cele din urmă generațiuni – se arată în Program -, pentru care a lucrat toate guvernele de la 1859 și pe care a obținut-o cu atâtea grele sacrificii a așezat România între statele suverane ale Europei [. . .]. De aici datoriam pentru toți de-a fi mai cu luare-aminte și mai prevăzători pentru a înlătura pericolele ce poate cuprinde noua noastră situațiune internațională și a trage dintr-însă toate foloasele ce le poate da”. Programul explică situația grea a țării prin introducerea formelor fără fond, care falsifică bazele ei constituționale. Programul cuprindea generalități la care putea subscrie și Partidul liberal, cu excepția câtorva teze, ca cea a formelor fără fond. Maiorescu critică sever Programul pentru faptul că se refugia în generalități ce nu puteau oferi o bază în lupta politică. Maiorescu și alți membri marcanți ai Partidului conservator aveau rezerve și față de Emanoil Costache Epureanu pentru inconsecvența sa în orientarea politică. După ce face parte din guvernul conservator al lui Lascăr Catargiu, trece la liberali, ca să revină la conservatori. Dar tot Maiorescu remarcă faptul că Emanoil Costache Epureanu era unui din cei mai spirituali reprezentanți din vechea generație a luptătorilor politici din țara noastră. Clubul politic preia și conducerea „Timpului” și-l numește pe Eminescu redactor-șef, la propunerea lui Emanoil Costache Epureanu, care îl prețuia pentru activitatea scriitoricească. Numirea poetului ca redactor-șef nu era în vederile multor membri ai Partidului conservator, cum se va dovedi nu peste multă vreme. Emanoil Costache Epureanu avu însă aici cuvântul hotărâtor. Președintele Partidului conservator și al Clubului politic considera că Eminescu îl putea sprijini în activitatea sa

politică. Poetul se impusese prin independența de gândire și, nefiind membru al Partidului conservator, nu era accesibil nici intereselor grupărilor din sânul acestuia. De altfel și Eminescu îl prețuia pe Emanoil Costache Epureanu pentru „bogăția de spirit, de sentiment, de amabilitate” cu care „natura e extrem de avară”.

Eminescu conduce cotidianul bucureștean, ca redactor-șef, între februarie 1880 și decembrie 1881. Publicistica din acești ani se înscrie ca o perioadă distinctă în activitatea sa ziaristică, asemănătoare, în multe privințe, cu cea de la „Curierul de Iași” din 1876- 1877. Eminescu elaborează editorialele de orientare politică, face lectura tuturor materialelor și decide asupra publicării lor. Poetul selecționează lucrările pentru foiletonul ziarului și deschide coloanele acestuia nu numai scrierilor literare, cum se proceda în general în presa vremii, ci și unor studii științifice, cum este cel al lui Eugen Dühring, profesorul său de economie politică de la Universitatea din Berlin. Urmărește presa românească, din care reproduce, și cea străină din care traduce. Atât reproducerile, cât și traducerile, le însoțește, cu puține excepții, și cu prezentări introductive. Stau în atenția sa, pe de altă parte, dezbaterile parlamentare, în legătură cu care întocmește dări de seamă, manifestațiile culturale și artistice, pe care le comentează în cronici culturale, dramatice și artistice, cărțile, revistele și ziarele nou apărute, pe care le prezintă în recenzii și note bibliografice. Din aprilie începe să publice, în traducerea lui Dionisie Miron, baladele populare din colecția lui Vuk Stefanović Karadžić, publicare ce continuă și în 1881 și 1882. Este una dintre cele mai masive transpuneri în grai românesc a creației populare din țările vecine. Să mai notăm, în sfârșit, și corespondența cu colaboratorii. Această activitate orientată în direcții multiple și de-o amploare fără precedent se explică prin statutul său în redacția cotidianului bucureștean și prin conștiința profesională și dăruirea de sine, fără egal în ziaristica românească din secolul trecut.

Programul Partidului conservator întocmit de Emanoil Costache Epureanu îi lăsa lui Eminescu deplină libertate, pe care poetul o folosește ca să substituie tezelor generale orientarea sa politică. Pornește de la constatarea că România, țară subdezvoltată, tindea să devină o colonie a Europei apusene, care își dirija aici capitalurile și populația „flotantă”. Eminescu caracterizează țara în această situație cu expresii ca „America dunăreană”, „Belgie a Orientului”, „Californie”.

Eminescu se orientează spre politica practică, bazată pe cunoașterea realităților naționale și ferită de frazeologie. Se explică de ce nu condamnă noile instituții, ci numai introducerea lor, cu ignorarea realităților naționale. Poetul stăruie însă ca aceste „forme”, care nu mai puteau fi înlăturate, să fie investite și cu „conținutul” impus de cerințele societății noastre. Progresul este definit, astfel, ca o „dezvoltare dreaptă și continuă a muncii fizice și intelectuale”. Poetul situează la baza progresului societății munca, cum face și în articolele sale anterioare. G. Călinescu observă, pe bună dreptate, că poetul se pronunță pentru „mișcarea reală”, ca „înaștere științifică” și împotriva „saltului verbal peste fapte”.

Eminescu pledează pentru schimbarea sistemului de guvernământ și declară, în repetate rînduri, spre marea nemulțumire a conservatorilor, că era indiferent care partid venea la conducerea țării. Problema fundamentală a oricărui sistem de guvernare o constituia munca și organizarea ei. Cere, astfel, „un sistem bazat pe spirit de adevăr și de muncă”.

Independența lui Eminescu față de partidele politice este ilustrată și prin atenția acordată, istoriei naționale și modul de interpretare a ei. Poetul invocă, frecvent, epoca lui Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și mai rar a celorlalți domnitori. Acestea sînt și epocile din

istoria noastră națională în care conlucrează toți factorii politici la apărarea independenței naționale. Poetul se oprește, pentru epocile mai noi, la Adunarea ad-hoc și opțiunea sa nu este nici acum întâmplătoare. Participanții la lucrările ei, deși de diverse orientări politice, trec pe al doilea plan interesele de partid și cele personale și colaborează la împlinirea idealului de unitate națională.

Exegeții lui Eminescu îl prezintă ca un „antiliberal”, opinie care se impune să fie părăsită întrucât se întemeiază pe cercetări parțiale ale operei sale și nu iau în considerare întreaga sa activitate, ci numai pe cea scriitoricească. Poetul critică Partidul liberal pentru faptul că purta răspunderea, fiind la conducerea țării, atât pentru politica internă, cât și pentru cea externă. Dar poetul critică în termeni fără echivoc și Partidul conservator, când acesta se afla la conducerea țării în 1875-1876. Nimic nu ilustrează mai bine acest lucru decât rapoartele sale, ca revizor școlar, pe care le adresează Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, în fruntea căruia se afla T. Maiorescu, căruia îi urmează P.P. Carp în 1876. „Pretutindenea frecvența mică și incuria administrativă mare – scrie Eminescu într-un raport către Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor din 5 septembrie 1875 -, pretutindene sărăcia muncitorului agricol, mortalitatea adesea înspăimântătoare, greutățile publice și angajamentele de muncă născute din aceste greutăți aproape insuportabile”. Aceste stări de lucruri, pentru care face vinovată guvernarea conservatoare, nu se puteau schimba „decît prin un alt sistem de dări și prin organizarea mai liberă a muncii”. Stările acestea de lucruri se perpetuează și în guvernarea liberală și Eminescu nu face decît să continue lupta în apărarea „claselor pozitive”, împotriva sistemului de guvernare, indiferent de partidul politic de la cîrma țării. De altfel experiența din timpul revizoratului școlar, când intră în contact nemijlocit cu viața poporului, stă și la baza întregii sale publicistici de după 1876.

Eminescu face o distincție categorică, aspect de asemenea pierdut din vedere de exegeții operei sale, între liberali și „roșii”. Cei dintâi formau, în concepția sa, o grupare din sânul Partidului liberal, care pornea, în tot ce întreprindea, de la realitățile naționale. Acestei orientări politice îi aparțineau M. Kogălniceanu, în opinia sa singurul om politic din Partidul liberal, Dumitru Brătianu, pe care îl prețuia pentru sinceritatea convingerilor sale, P.S. Aurelian, căruia îi recunoștea mari merite pe tărâm științific. Acestei grupări îl afiliază și pe I. C. Brătianu, pe care însă îl privește ca prizonier al propriului său partid. La cealaltă extremitate se situau „roșii”, gruparea din Partidul liberal care nu ținea seama, sau nu într-o măsură suficientă, de realitățile naționale și împrumuta frazeologia burgheziei radicale din țările apusene și chiar unele teze ale socialismului utopic. Această orientare politică era reprezentată de C.A. Rosetti și ziarul „Românul” de sub conducerea sa, considerat de poet organul central de presă al demagogiei românești.

Comparația ce-o face Eminescu frecvent între Partidul conservator și Partidul liberal era, prin natura lucrurilor, în avantajul celui dintâi și nu constituie, sub nici un motiv, un argument în demonstrarea limitării independenței poetului în activitatea sa publicistică. Partidul conservator număra personalități ca T. Maiorescu, P. P. Carp, Th. Rosetti, Lascăr Catargiu, Al. Lahovari, I. Em. Florescu. Partidul liberal era reprezentat în viața politică prin

1. Kogălniceanu, I. C. Brătianu și C. A. Rosetti. Criticile lui Eminescu se îndreaptă împotriva celui din urmă. Nu încap însă discuție că C.A. Rosetti era însuflețit de dorința de progres, dar nu este mai puțin adevărat că în multe din inițiativele sale nu ținea seama de stadiul de dezvoltare a societății românești. Merită să rețină atenția și faptul că în jurul său se grupează elemente fără personalitate, care urmăresc numai interese personale. Aici stă explicația și pentru remanierile

dese în guvern, la care recurge I. C. Brătianu, spre a scăpa de această „clientelă”. Eminescu îi numește pe toți aceștia Pătărlăgeni, Costinești, Mărgăritărești. Nimeni nu și-ar mai aminti, în adevăr, de ei dacă nu i-am întâlni, chiar și în această postură, în publicistica eminesciană.

Eminescu se pronunță în repetate rânduri împotriva înființării de noi instituții, cu ignorarea realităților naționale, numai pentru faptul că asemenea instituții se fondaseră și în alte țări. Problema aceasta stă în atenția sa la înființarea Băncii Naționale și va întocmi, cum vom vedea în volumul următor, un studiu, printre cele mai bine informate, asupra instituțiilor bancare din țara noastră.

Guvernul liberal este criticat și pentru tranzacțiile oneroase pe care le încheie cu diferite firme străine fie că este vorba de răscumpărarea căilor ferate, fie de investiții în alte întreprinderi. Afacerea Warszavsky-Mihălescu, căreia îi consacră în epoca anterioară numeroase articole, este adusă în discuție ca un exemplu ilustrativ pentru lipsa de responsabilitate în gospodărirea finanțelor țării. De altfel construirea de căi ferate se impune să fie privită nu numai ca un factor de progres, ci și sub aspectele pe care le înfățișează poetul. Căile ferate facilitau, în mai mare măsură decât alte mijloace de comunicație, transformarea României în colonie a Europei apusene. Produsele din aceste țări invadează piețele românești, iar elementele „flotante” se îndreaptă spre țara noastră, cum arată poetul, ca spre o nouă Californie. Judecată în această perspectivă apare pe deplin justificată stăruința sa în luarea de măsuri protecționiste prin care să se apere producția națională împotriva politicii de jaf a „străinătății”.

Eminescu continuă să se ocupe număr de număr de funcționarea administrației în guvernarea „roșilor”, începînd de la ministere și sfîrșind cu primăriile din comune. Se oprește la aspecte criticate în rapoartele din epoca revizoratului

școlar, precum și în publicistica anterioară. Îi rețin atenția incompetența funcționarilor din administrația de stat, corupția și abuzurile de tot felul. Este evidentă preocuparea poetului de a da o bază documentară discursului critic prin reproducerea de corespondențe primite din toate colțurile țării.

Dintre evenimentele interne stîrnește ecou în opinia publică atentatul împotriva lui I.C. Brătianu, primul- ministru, săvîrșit în decembrie 1880. Este readusă în discuție asasinarea lui Barbu Catargiu în 1862, de persoane care nu putură fi descoperite. Eminescu condamnă asasinatul și practicile teroriste, fapt care explică și poziția sa față de mișcările anarhiste ca cele din Franța, Rusia și Germania. Atentatul împotriva lui Brătianu este examinat în condițiile social-politice de la noi ca o ilustrare a demagogiei liberale.

Un loc aparte ocupă în publicistica din acest volum chestiunea dunăreană, întrucît privea însăși suveranitatea națională. Imperiul austro-ungar revendica președinția Comisiei dunărene și vot preponderent, deși nu era țară riverană între Porțile de Fier și Marea Neagră. Aceste pretenții se înscriseră ca o componentă principală în politica imperiului vecin de subordonare a țării noastre intereselor sale. Chestiunea dunăreană ocupă un loc aparte și în publicistica de mai tîrziu și găsim însemnări și în manuscrise.

Problema relațiilor României cu Imperiul austro-ungar este urmărită de Eminescu și sub un alt aspect. Poetul condiționează bunele raporturi cu imperiul vecin de schimbarea politicii acestuia față de românii din provinciile de sub stăpînire sa. Programul lui Maiorescu, despre care vom vorbi mai jos și în care se propunea o apropiere a României de Imperiul austro-ungar, este considerat de Eminescu ca inacceptabil cîtă vreme nu punea în discuție și situația românilor de sub stăpînire austro-ungară.

Problemele culturale sînt abordate în publicistica din acest volum mai rar în comparație cu cea de la „Curierul de Iași” și cu precădere cînd au contingente cu viața politică. Dezbaterea mai importantă pe teme culturale este prilejuită de reforma învățămîntului. Eminescu se pronunță în sprijinul învățămîntului clasic și pentru dezvoltarea învățămîntului real, în concordanță însă cu stadiul de dezvoltare al societății românești din vremea sa.

Eminescu face loc în coloanele cotidianului bucureștean la numeroase traduceri, îndeosebi din presa germană. Poetul nu este însă preocupat, ca la foaia ieșeană, să prezinte evenimentele internaționale sistematic și din cît mai multe țări. Atenția sa se îndreaptă spre Anglia, Germania și Franța. Poetul vedea în sistemul de guvernare din Anglia expresia democrației parlamentare, în cel din Germania expresia autorității de stat, iar în cel din Franța expresia democrației liberale, amenințată de anarhie. Sistemul de guvernare din țara noastră este asociat frecvent celui din Franța.

Orientarea lui Eminescu în politica externă are la bază teza, expusă și în numeroase articole din epoca anterioară, potrivit căreia România, situată între trei imperii, se impunea să păzească cea mai strictă neutralitate. Politica aceasta o propune și țărilor din Balcani. Teza poetului privind crearea în această parte a Europei a unei zone „neutrale” este și astăzi de cea mai mare actualitate.

Publicistica lui Eminescu din 1880 ne relevă ziaristul ce răspunde cu promptitudine la problemele vieții cotidiene. Poetul reia discuția asupra aceluiași chestiuni, cum îi dicta desfășurarea evenimentelor. Discursul critic se constituie într-un dialog permanent și polemic cu un adversar care nu este numai decît Partidul liberal și reprezentanții săi. Eminescu critică liberalismul românesc, cu demagogia, trăsătura sa dominantă, indiferent cine îl practică. Se explică de ce acordă mare atenție criticilor împotriva

liberalismului venite din sînul Partidului liberal și respinge, în termeni fără echivoc, manifestațiile demagogice din Partidul conservator. Independența de gîndire a poetului se impune să fie urmărită în acest context, ca și orientarea politică ce-o dă, ca redactor-șef, cotidianului bucureștean. Complexă prin problematică și modalități de abordare, publicistica din această perioadă este însuflețită de dragostea de țară și popor, ca întregul scris eminescian.

Publicistica lui Eminescu din perioada 1880-1881, cînd conduce ziarul „Timpul” ca redactor-șef, programată să fie cuprinsă într-un singur volum, o tipărim în două, ca urmare a sporirii numărului articolelor. Investigațiile în paginile cotidianului bucureștean au triplat numărul articolelor tipărite în edițiile anterioare. Creșterea neprevăzută se datorește, pe de altă parte, integrării, la locurile respective, a traducerilor, cărora le destinase inițial ultimul volum al publicisticii eminesciene. Se alătură, la articolele identificate de noi, originale și traduceri, textele din manuscrise. Traducerile nu sînt incluse în edițiile anterioare, iar dintre textele din manuscrise se tipăresc puține, în parte și fragmentar. Periodizarea noastră, arbitrară ca orice operație de acest fel, se întemeiază totuși pe date oferite de publicistica eminesciană. Publicistica lui Eminescu din această epocă se împarte, prin însăși problematica sa, în două perioade distincte. Publicistica din prima perioadă se deschide cu comentarea Programului întocmit de Emanoil Costache Epureanu în februarie 1880 și se încheie la sfîrșitul lui decembrie 1880. Publicistica din perioada a doua, ce va fi cuprinsă în volumul următor, se deschide cu comentarea studiului lui T. Maiorescu, Despre situația politică a României, publicat în ultimele zile din decembrie 1880. Studiul reprezintă, în fond, cum se va vedea și din comentariile lui Eminescu, un nou program al Partidului conservator, chemat să-l înlocuiască pe cel din februarie 1880. Perioada a doua se încheie la sfîrșitul lui decembrie 1881, o dată cu înlăturarea lui Eminescu de la conducerea

cotidianului bucureștean. Intervin în timpul activității poetului ca redactor-șef, cum se desprinde de mai sus, evenimente politice importante și ele marchează și cele două perioade din această epocă a gazetăriei sale bucureștene.

2. TEXTUL: CORPUS ȘI ORGANIZARE. Orînduirea textelor se face, ca și în volumele anterioare, strict cronologic, cu includerea, la locurile respective, și a traducerilor. Textele din manuscrise le tipărim în ordinea utilizării lor în publicistică, iar cînd asemenea indicații lipsesc, le facem loc în partea finală a acestei secțiuni, într-o succesiune ipotetică. Tipărim articolele cu titlurile date de Eminescu, iar cînd acestea lipsesc, cum se întîmplă în cele mai multe cazuri fiind vorba de editoriale, le intitulăm noi cu sintagma inițială. Chiar dacă sintagma inițială nu este revelatorie întotdeauna, reprezintă totuși un titlu ce aparține textului eminescian, Practicînd acest sistem evităm și falsurile săvîrșite de editorii anteriori prin improvizarea de titluri ce induc în eroare. Însoțim textele și în acest volum cu indicarea datei apariției, între altele și pentru o mai ușoară urmărire a problemelor puse în discuție.

3. STABILIRE ȘI TRANSCRIERE. În stabilirea textului și a variantelor cît și în transcrierea lor, ne călăuzim după principiile enunțate în OPERE, VII (p. 47-69), cu completările din OPERE, IX (p. 55-56). Tipărim textele integral, după prima apariție în „Timpul” și după manuscrise, cînd le transcriem din caietele poetului. Reproduserile din alte publicații integrate de Eminescu în comentariile sale se tipăresc cu corp mai mic drept, iar traducerile din presa străină cu corp mai mic cursiv, spre a face distincție între textul original și

reproduceri sau traduceri. Notele culese cu același corp de literă ca articolele aparțin poetului. Parantezele drepte [] marchează întregirile introduse de editor iar < > segmentele necontextuale, pe care editorul nu s-a crezut îndreptățit să le elimine. Semnul [...] indică omisiunile, ca urmare a deteriorării publicațiilor respective, încât nu s-a putut restabili textul în întregimea sa.

4. **COMENTARIILE ȘI ANEXELE VOLUMULUI.** Fiecare text este însoțit de comentarii care cuprind o secțiune bibliografică, unde consemnăm prima apariție în „Timpul” și facem mențiune dacă articolul este semnat. Indicăm locul ce-l ocupă în paginile cotidianului bucureștean (Editorial, Al doilea editorial, Din afară, Cronică dramatică), informații importante pentru cunoașterea încadrării textului respectiv în dezbateră cotidiană. Consemnăm, de asemenea, reproducerile în publicațiile românești și străine. Oferim în felul acesta și o imagine asupra receptării publicisticii eminesciene de presa vremii. Facem mențiune, în sfârșit, despre prima tipărire în volum, fără însă să trimitem și la titlurile din edițiile anterioare.

Comentariile cuprind, cu puține excepții, și o a doua secțiune în care prezentăm probleme legate de textul respectiv și dăm informații asupra ecoului stîrnit în presa românească, precum și în cea germană și franceză din țară. Se situează pe primul loc „România liberă”, care comentează aproape toate articolele poetului și dă extrase din ele. În atenția noastră stă și presa românilor din provinciile aflate atunci sub stăpîniri străine.

Eminescu face la „Timpul” publicistică cotidiană, care îl obligă să revină asupra acelorași probleme în suite de articole. Aspectul acesta privește îndeosebi articolele sale

de politică internă. Expunem tezele principale acolo unde se pun mai întâi în discuție și la reluarea lor prezentăm numai chestiunile de istorie literară.

Eminescu semnează, cum am arătat și în Lămuririle la volumul anterior, numai câteva articole, pentru care facem mențiune, iar celelalte, pentru care nu facem o asemenea mențiune, apar fără semnătură. Articolele pentru care nu consemnăm apariția în volum sau nu facem mențiune privind republicarea lor sînt identificate de noi și se tipăresc prima dată în ediția de față. În stabilirea paternității pornim de la articolele semnate, destul de puține, și de la manuscrise, în care se păstrează, în schimb, un bogat material reprezentînd fragmente în primă redactare, articole elaborate în întregime însă nepublicate, precum și un mare număr de conspecte din diferite tratate, pe care le utilizează în demonstrațiile sale. Metoda de lucru a poetului permite, pe de altă parte, să stabilim relații între textele din manuscrise și articolele din cotidianul bucureștean. Apelăm în această operație și la expresiile tipice, însă numai în măsura în care se întîlnesc și în manuscrise sau sînt folosite de poet pe întreaga întindere a publicisticii sale.

Pentru textele transcrise din caietele lui Eminescu indicăm manuscrisul și paginile, iar cînd este cazul, prima publicare. Dăm informații despre așezarea în pagină, grafie, mențiunile poetului, fie pentru indicarea stadiului de elaborare, fie pentru alte aspecte legate de textul din manuscrise.

Cotidianul bucureștean folosește datarea după calendarul iulian, ca de altfel cea mai mare parte a presei noastre din secolul trecut. Eminescu introduce, în unele perioade, și datarea după calendarul gregorian. Respectăm datarea sau datările din ziar. Să mai precizăm că „Timpul” folosește, ca și celelalte ziare românești ale vremii, datarea anticipativă cu o zi. De aici deosebirea între datarea exactă a editorialelor (București, 14/26 martie, 1880, București, 18/30 august 1880, București, 28 octombrie/9 noiembrie 1880) și cea

anticipativă a numerelor respective (15 martie 1880, 19 august 1880, 29 octombrie 1880). Pentru publicațiile străine, care folosesc datarea după calendarul gregorian, dăm în paranteze drepte și datarea după calendarul iulian spre a evita confuziile în succesiunea evenimentelor.

Comentariile noastre au caracter orientativ și informativ. Atragem atenția, cum facem și în Lămuririle la volumul anterior, că ele nu sînt destinate să se substituie studiului publicisticii eminesciene.

Volumul este prevăzut cu o listă a Siglelor publicațiilor periodice, Bibliografia lucrărilor folosite în comentarii și note, Indici și o Listă a reproducerilor. Pentru Tabloul edițiilor trimitem la OPERE, IX, p. 63 -75, cu completarea din Bibliografia la volumul anterior. Bibliografia generală a publicisticii eminesciene o tipărim în ultimul volum al acestei secțiuni.

5. DIFICULTĂȚI. Eminescu își desfășoară activitatea ziaristică între 17 februarie și 31 decembrie 1880 exclusiv la „Timpul”, încît nu întîmpinăm dificultăți în urmărirea scrisului său în mai multe publicații. Colecția „Timpului” de la Academia Română pentru această perioadă, unică în țară, este însă incompletă. Lipsesc numerele 56, 57 și 58 din 9, 11 și 12 martie, iar altele sînt grav deteriorate. Nu se păstrează în bibliotecile noastre în colecții complete „Bacăul”, „Curierul”, „Democratul”, „Independența română”, „Luptătorul”, „Mișcarea națională”, „Poșta”, „Ștafeta”, „Steaua României”, „Unirea”. Comentariile lui Eminescu asupra acestor publicații reprezintă texte de referință pentru istoricul presei românești.

Eminescu face trimiteri sau traduce din multe publicații străine. Bibliotecile noastre păstrează în fondurile lor numai

cîteva din ele. Pentru publicațiile străine au fost consultate fondurile din Biblioteca Națională, Arhiva Parlamentului și Biblioteca Universității din Viena. Am considerat util să introducem în Lista siglelor și titlurile publicațiilor străine care nu au fost văzute de noi.

SIGLELE PUBLICAȚIILOR PERIODICE

Siglele sînt preluate din Bibliografia Mihai Eminescu (1866-1970). Volumul I Opera, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15-20, din M. Eminescu, Opere VII. Proza literară, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 72-74 și Opere IX. Publicistică, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 59-62. Pentru publicațiile care nu figurează în aceste lucrări s-au întocmit sigle noi. Anii care însoțesc publicațiile privesc perioada cercetată, care coincide, în multe cazuri, cu cea a apariției. Publicațiile „Allgemeine Zeitung”, „Die Presse”, „Deutsche Zeitung”, „Fremden-Blatt”, „Grenzboten”, „Messenger de Vienne”, „Neue freie Presse”, „Preussische Jahrbücher”, „Wiener Zeitung” au fost consultate în Biblioteca Națională din Viena.

AAR „Analele Academiei Române”, București, 1870-1880

AAZ „Allgemeine Zeitung”, Augsburg, 1880

ALA „Adevărul literar și artistic”, București, 1929-1939

ANAR „Anuarul armatei române”, București, 1872-1880

ARG „Argeș”, Pitești, 1966 –

ASTRA „Astra”, Brașov, 1966-

AT-B „Ateneu”, Bacău, 1964-

BBC „Berliner Boersen Courier”, Berlin, 1880

BME „Buletinul Mihai Eminescu”, Cernăuți, Piatra Neamț,
 Râmnicul Vâlcea, 1930-1944 BP „Binele public”,
 București, 1877-1880

BSC „Biserica și școala”, Arad, 1877- 1880

BTAG „Bukarester Tagblatt”, București, 1880

C-B2 „Contemporanul”, București, 1946-

CFGI „Curierul. Foaia intereselor generale” Iași, 1877-1880

CFIN „Curierul financiar”, București, 1877-1880

CI „Curierul de Iași”, Iași, 1877-1880

CL „Convorbiri literare”, Iași, 1868-1944

CL-1 „Convorbiri literare”, Iași, 1970-

CRO-1 „Cronica”, Iași, 1966-

DENA „Democrația națională”, București, 1879-1880

DERU „Deutsche Rundschau”, Berlin, 1880

DPR „Die Presse”, Viena, 1880

DREV „Deutsche Revue”, Berlin, 1879-1880

DZ „Deutsche Zeitung”, Viena, 1880

ECHINOX „Echinox”, Cluj-Napoca, 1968-

F „Familia”, Pesta, Oradea Mare, 1865-1880

F-2 „Familia”, Oradea, 1964-

FREM „Fremden-Blatt”, Viena, 1880

GL „Gazeta literară”, București, 1954-1968

GRBOT „Grenzboten”, Leipzig, 1880

GT „Gazeta Transilvaniei”, Braşov, 1877-1880

IL „Iaşul literar”, Iaşi, 1949-1970

INDB „L’Indépendance belge”, Bruxelles, 1880

INDR-1 „L’Indépendance roumaine”, Bucureşti, 1880

JDEB „Le Journal des débats”, Paris, 1880

KZEIT „Kölnische Zeitung”, Köln, 1880

LIB „Liberalul”, Iaşi, 1880

LL „Limbă şi literatură”, Bucureşti, 1955-

LN0 „Le Nord”, Bruxelles, 1880

LUC-B „Luceafărul”, Bucureşti, 1958-

LUM „Luminătoriul”, Timişoara, 1880 MANUSCRIPTUM
„Manuscriptum”, Bucureşti 1970- MESV „Messenger de Vienne”,
Viena, 1880

MINA „Mişcarea naţională”, Iaşi, 1880

MO „Monitorul oficial al României”, Bucureşti, 1880

NFP „Neue freie Presse”, Viena, 1880

OBS „Observatoriul”, Sibiu, 1880

ORIZ-T PEL PENA PJ

POP POST PRAL PRESA RAM-2 RDM RESB RESB-2 RF-2 RFR RITL RL
RLIT-4 ROM SCILF ST STAF T

TEL TELR TEMPS TRANS -l TRCA TRIB-l ȚN

VA-TM VCOV VE VR -l VR-2 VRE WZ

„Orizont”, Timişoara, 1964-

„Pester Lloyd”, Budapesta, 1880

„Pester Napló”, Budapesta, 1880

„Preussische Jahrbücher”, Berlin, 1879- 1880

„Poporul”, București, 1880

„Post”, Berlin, 1880

„Protocoalele ședințelor Adunării legislative”, București, 1863

„Presa”, București, 1877-1880

„Ramuri”, Craiova, 1964-

„Revue des deux mondes”, Paris, 1880

„Războiul”, (Weiss), București, 1880

„Războiul”, (Grande), București, 1880

„Revista de filozofie”, București, 1964, 1972

„Revista Fundațiilor Regale”, București, 1934-1947

„Revista de istorie și teorie literară”, București, 1964 –

„România liberă”, București, 1880

„România literară”, București, 1964-

„Românul”, București, 1877-1880

„Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952-1963

„Steaua”, Cluj-Napoca, 1954-

„Ștafeta”, Iași, 1880

„Timpul”, București, 1876-1883

„Telegraful”, București, 1880

„Telegraful român”, Sibiu, 1880

„Le Temps”, Paris, 1880

„Transilvania”, Sibiu, 1972-

„Trompeta Carpaților”, București, 1869

„Tribuna”, Cluj-Napoca, 1957-

„Țara noastră”, Sibiu, 1911

„Vatra”, Tîrgu Mureș, 1971-

„Vocea Covurluiului”, Galați, 1880

„Viața economică”, București, 1964

„Viața românească”, Iași, București, 1906-1916, 1920-1940, 1944- 1946

„Viața românească”, București, 1948-

„Vremea”, București, 1928- 1944

„Wiener Zeitung”, Viena, 1880